

Boj proti korupci za rok 2009 v ČR

Zpráva Oživení, o.s., při příležitosti Mezinárodního dne boje proti korupci

"Každý z nás je zúčastněn této hry, není to pouze role Vlády, této hry se účastní poslanci, podnikatelé, občanská společnost, média ale i "pouhý" občan. Korupce je nemocí nás všech, a proto za ní neseme společnou zodpovědnost."

Antonio Maria Costa, UNODC výkonný ředitel

(UNODC - United Nation Office Drugs and Crime, Úřad OSN pro drogy a kriminalitu)

Úvod

OSN přijalo v roce 2003 Úmluvu proti korupci. Česká republika se k této úmluvě připojila svým podpisem 22. dubna 2005. Při této příležitosti byl OSN vyhlášen na 9. prosince "Mezinárodní den boje proti korupci". V České republice dosud tento mezinárodní den nedostal svému pravému významu, proto jsme se rozhodli jako organizace zabývající se již několik let problematikou korupce v ČR, význam tohoto dne jako svátku pozdvihnout. Občanské sdružení Oživení k této příležitosti připravilo souhrn významných protikorupčních opatření a počinů, které se za uplynulý rok udály v České republice. Bohužel pozitivní význam tohoto dne kazí přístup každé Vlády ČR k boji proti korupci, neboť žádná z nich dosud úmluvu nepředložila do parlamentu k ratifikaci.

Protikorupční legislativa

Z více než dvou set legislativních návrhů, které byly za uplynulý rok předloženy v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, jich pět může mít výrazný pozitivní dopad na snížení korupce. Ačkoli to není mnoho, jedná se ve všech případech o důležité zákony. Schválený byl zatím pouze jeden z nich, a to novela zákona o veřejných zakázkách.

Novela zákona o veřejných zakázkách

Jediným schváleným zákonem s protikorupční tematikou za sledované období je novela zákona o veřejných zakázkách. Novela předložená poslancem Vlčkem, vycházející z původního vládního návrhu, byla vyhlášena ve Sbírce zákonů v listopadu 2009 s účinností od ledna 2010.

Novela výrazně posiluje pravomoci ÚOHS, zejména mu dává možnost uložení zákazu plnění již uzavřených smluv mezi zadavatelem a vítězem veřejné soutěže, jestliže se zadavatel dopustil správní deliktu dle § 120 odst. 1, v praxi se jedná o významné nedodržení postupu zadání a řádného zveřejnění veřejné soutěže ze strany zadavatele.

Novela dále zavádí tzv. černé listiny. Jedná se o vedení rejstříku osob se zákazem plnění veřejných zakázek, v rejstříku budou evidovány fyzické osoby a firmy, kterým byl uložen správní delikt dle § 120a odst. 2, v praxi se jedná o předložení nepravdivých informací ze strany účastníka veřejné zakázky s úmyslem ovlivnit v soutěži svou skutečnou kvalifikační odbornost. Tuto databázi osob povede Ministerstvo vnitra ČR.

Návrh zákona o lobbingu - květen 2009

Poslanci Bohuslav Sobotka a Jeroným Tejc předložili návrh zákona o regulaci lobbingu, jehož cílem je vnést pravidla a větší transparentnost zejména do působení lobbistů v legislativním procesu. Zákon navrhuje zřízení registru lobbistů a povinnost zveřejňovat v něm všechny lobbistické kontakty. Návrh zákona byl v prvním

Pelléova 7, 160 00 Praha 6, tel. 257 531 983, fax. 257 532 369

e-mail: oziveni@oziveni.cz, www.bezkorupce.cz

čtení sněmovnou vrácen k dopracování a v současné době vzniká jeho nová podoba.

Problematika regulace lobbingu je složitá a první návrh zákona proto také zdaleka nebyl dokonalý, ale oceňujeme politickou vůli poslanců lobbing regulovat a vcelku odpovědnou přípravu zákona, založenou na odborné debatě nad tématem.

Návrh novely zákona o jednacím řádu PSP - červen 2009

Novela zákona o jednacím řádu, předložená poslanci Strany zelených, si klade za cíl zvýšit kvalitu a transparentnost legislativního procesu. Návrh novely chce zejména očistit legislativní proces od tzv. legislativních přílepků tím, že pozměňovací návrhy poslanců by měly věcně souviset s projednávaným zákonem a být odůvodněny. Dále navrhované prodloužení lhůty mezi druhým a třetím čtením má dát prostor pro reakce vlády a dalších relevantních institucí k pozměňovacím návrhům. Poslední významnou změnou je návrh principiální veřejnosti jednání všech orgánů poslanecké sněmovny, vyjma těch částí jednání týkajících se utajovaných skutečností nebo skutečností ohrožujících obranu a bezpečnost státu.

Projednávání návrhu novely bylo v prvním čtení přerušeno a mělo by pokračovat v prosinci 2009.

Návrh zákona o zrušení listinných akcií na majitele - listopad 2009

Zákon, který předložili poslanci Sobotka, Tejc a Liška, má zrušit formu tzv. "anonymní" akcie na majitele. Cílem úpravy je zprůhlednit vlastnické vztahy v akciových společnostech, a to zejména v těch, které vstupují do smluvních vztahů s veřejnými institucemi a v současné době mohou být skrytě vlastněny veřejnými funkcionáři.

Návrh zákona byl zatím předložen sněmovně, nyní se k němu vyjádřila vláda a do prvního čtení půjde nejspíš až příští rok.

Návrh novely Ústavy ČR (rozšíření kompetencí NKÚ) - listopad 2009

Návrh změny Ústavy, který předložili poslanci Fiala, Benda, Sobotka a Jičínský, rozšiřuje pravomoci Nejvyššího kontrolního úřadu na územní samosprávné celky. Rozšíření kontrolní pravomoci je žádoucí, ale návrh počítá pouze s možností kontrolovat zákonnost hospodaření územně samosprávných celků. Dle našeho názoru by však NKÚ měl kontrolovat i účelnost a hospodárnost jejich hospodaření, neboť tato povinnost je zakotvena v zákonech o obcích, krajích a hl.m. Praze a nepodléhá žádné nezávislé kontrole.

Návrh zákona byl zatím předložen sněmovně, nyní se k němu vyjádřila vláda a do prvního čtení půjde nejspíš až příští rok.

Politická kultura poslanců

O politické kultuře našich poslanců nepadne ve společnosti jistě příliš lichotivý názor. Přesto i v této oblasti musíme zmínit nezanedbatelné události, které mohou mít dlouhodobý pozitivní dopad na chování našich zákonodárců.

1) Vrácení odměn za funkce v orgánech státních firem

Při kontrole oznámení o činnostech a příjmech poslanců zjistila média, že někteří z nich pobírají odměny za funkce ve státních firmách, ačkoli to zákon o střetu zájmů zakazuje. Poslanci Daniel Rován a Oldřich Vojíš a bývalý senátor Milan Špaček, kterých se toto zjištění týkalo, nakonec svůj konflikt se zákonem uznali a slíbili neoprávněně pobírané odměny vrátit. Není to samozřejmě žádné hrdinství, ale zákon o střetu zájmů za toto porušení zákazu žádnou sankci neukládá a případné vymáhání již poskytnutých odměn státními firmami také nezní jako samozřejmost. Ve světle toho, jak poslanci ještě před pár lety masově ignorovali povinnosti ukládané bezzubým zákonem o střetu zájmů, byla náprava současných prohřešků rychlá a pravděpodobně i trvalá.

2) Zbavení imunity poslance Wolfa - listopad 2009

Zrušit trestní imunitu zákonodárců se přes opakované pokusy sice nikdy nepodařilo, ale v praxi se nakonec začíná sama ukazovat její zbytečnost. Další požadavek orgánů činných v trestním řízení na vydání člena parlamentu, tentokrát poslance Petra Wolfa, totiž sněmovna schválila a policie vzápětí zahájila jeho trestní stíhání kvůli podezření ze zneužití státní dotace. Wolf se podle policie měl dopustit úvěrového podvodu, zkreslování údajů o stavu hospodaření a porušování autorského práva, za což mu hrozí až 12 let vězení.

3) Neporcování medvěda

Po mnoha letech se poslanci rozhodli přerušit tolik kritizovanou praxi "porcování medvěda", tedy praxi zcela netransparentního a neobjektivního systému přidělování dotací v rámci schvalování státního rozpočtu. Ačkoli důvodem pro letošní odmítnutí porcovat medvěda je zejména nedostatek prostředků ve státním rozpočtu, naději do budoucna vzbuzuje poselství, které vzkázali poslanci žadatelům o "medvědí" dotace: na pokrytí vašich požadavků tu jsou evropské fondy. Jelikož evropské fondy budou k dispozici i příští a přespříští rok, existuje šance, že praxe porcování medvěda už zůstane jen odstrašující kapitolou v novodobých dějinách politické kultury českých zemí.

Protikorupční audity a nástroje

Dobrovolné zadávání externích protikorupčních auditů a dobrovolné přijímání protikorupčních opatření jednotlivými úřady je známkou skutečného dospívání veřejné správy do stádia moderní, otevřené a kvalitní služby občanům. Ačkoli Česko nezaznamenalo žádný boom protikorupčních auditů a nástrojů, je možná rok 2009 přeci jen zlomový. Tři nezávislé audity zhodnotily korupční rizika rozhodovacích procesů nad miliardami korun.

Protikorupční strategie hl.m. Prahy - průběžně

Praha má díky fungování protikorupční komisi asi ze všech samospráv nejkompexnější přístup k boji proti korupci a zvyšování transparentnosti svých rozhodovacích procesů. K již delší dobu fungujícímu protikorupčnímu portálu, přes který mohou občané hlásit podezření na korupční chování, přibýlo v tomto roce spuštění webové aplikace Zakázky pod lupou s detailními informacemi o pražských veřejných zakázkách. Jako podklad pro komplexní protikorupční strategii celého města nechala Praha zpracovat nezávislou auditorskou firmou mapu korupčních rizik celého magistrátu. Návrh protikorupční strategie je nyní hotov a čeká na schválení radou města.

Protikorupční audit dotací ze SFŽP - únor 2009

Vedení Státního fondu životního prostředí si nechalo zhotovit nezávislé protikorupční audity systému rozdělování dotací z evropských i národních fondů. Jedná se o jediný větší státní úřad, který přistoupil k externí formě auditů, ostatní úřady státní správy se dosud spokojují s interními protikorupčními audity, jejichž kvalita je dost pochybná.

Protikorupční audit Jihomoravského kraje - listopad 2009

Nové vedení Jihomoravského kraje deklarovalo snahu vytvořit účinná protikorupční opatření hned po krajských volbách. Na důkaz toho si nechalo letos zpracovat externí protikorupční audit. Audit byl dokončen teprve v listopadu, výsledky tudíž ještě nebyly zveřejněny.

Etický kodex zastupitelů města Uničov - květen 2009

Uničovští zastupitelé se připojili k řadě dalších měst, která před svými občany deklarují dodržování vysokých etických standardů. Po schválení etického kodexu zastupitelů přijala rada města i etický kodex zaměstnanců radnice.

Webový portál exekutorských dražeb - říjen 2009

Exekutorská komora zprovoznila portál dražeb na internetových stránkách www.portaldrazeb.cz, kde exekutoři zveřejňují dražby nemovitostí. Ačkoli je obecně i v zájmu exekutora vydražit nemovitosti za co nejvyšší částky, někteří exekutoři dávají přednost netransparentním a nelegálním levným prodejům předem dohodnutým osobám. Prezidium Exekutorské komory si od provozu portálu slibuje vedle vyšších výnosů pro věřitele i zvýšení transparentnosti. Jedinou vadou na krásně portálu, kde jsou již zveřejněny stovky dražeb, je to, že exekutoři nemají povinnost zde dražby zveřejňovat.

Veřejné zakázky

Zadávání veřejných zakázek je v ČR velmi často spojováno s rizikem korupce, proto kontrola jejich zadávání v kompetenci ÚOHS hraje důležitou roli v potírání korupce. Přítomnost dohledu nad zadáváním veřejných zakázek je nezbytným nástrojem zajištění lepšího dodržování a vynutitelnosti zákona, jelikož zvyšuje riziko odhalení korupčního jednání při výběrových řízeních a jeho potrestání. Uložené nápravné opatření nebo peněžité sankce za porušení zákona mají také preventivní charakter, kdy veřejná moc dává jasný signál, že manipulace při výběrových řízeních může být odhalena a potrestána.

Nejrozsáhlejší kontrola - mistrovství v Liberci

Na základě zjištění Nejvyššího kontrolního úřadu zahájil ÚOHS v březnu rozsáhlou kontrolu veřejných zakázek zadaných v souvislosti s přípravami a pořádáním Mistrovství světa v klasickém lyžování v Liberci. Předmětem kontroly bylo 60 veřejných zakázek a 22 výběrových řízení na projektové práce, inženýrskou činnost a zajištění technického dozoru. Kontrola potvrdila účelové dělení zakázek a ÚOHS už zahájil 11 správních řízení s městem Liberec. Souběžná kontrola u Technické univerzity Liberec stále probíhá.

Přehled nejvyšších pokut

V posledních letech nabývají pokuty od ÚOHS již skutečně významných rozměrů. I během roku 2009 ÚOHS udělil několik vysokých pokut za závažné porušení zákona o veřejných zakázkách.

Ministerstvo zemědělství ČR obdrželo pokuty ve výši 1,8 mil. Kč za to, že nevyhlásilo otevřené výběrové řízení na veřejné zakázky: integrace webových portálů (e-AGRI) a systémová centralizace v rámci resortu. Místo toho ministerstvo uzavřelo smlouvy na tyto zakázky se společnostmi O2 Czech Republic a T-SOFT s. r. o. na základě jednacímho řízení bez uveřejnění.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR bylo pokutováno částkou 800 tis. Kč za netransparentní výběrové řízení na zakázku, jejíž předmětem měla být pomoc dlouhodobě nezaměstnaným na Ostravsku a Mostecku. Ministerstvo neurčitě a netransparentně stanovilo dílčí kritérium ekonomické výhodnosti nabídky, které umožňovalo dvojí výklad.

Královehradecký kraj dostalo pokutu 800 tis. Kč za závažné pochybení při nákupu nábytku do svého nového sídla. Veřejnou zakázku v objemu 36 mil. Kč v rozporu se zákonem zadal v jednacím řízením bez uveřejnění firmě IMMORANT.

Statutární město Ústí nad Labem dostalo pokutu 300 tis. Kč za závažná pochybení při zadávání veřejné zakázky na I. etapu revitalizace městského centra. Za prvé město provedlo netransparentní omezení počtu uchazečů losováním, kdy byli přítomni pouze zástupci zadavatele. Zadavatel nepřipustil možnost účasti na losování zástupcům jednotlivých uchazečů. Zadavatel dále porušil zákon tím, že zaměnil kvalifikační kritéria s kritérii pro hodnocení nabídek. Navíc zpráva o posouzení a hodnocení nabídek neobsahovala zdůvodnění výběru daného dodavatele.

Statutární město Zlín bylo pokutováno částkou 300 tis. Kč za závažná pochybení při realizaci zakázky na dodávky a služby v oblasti informačních technologií. Město však podrobněji nevymezilo předmět zakázky, nutný pro zpracování nabídky. Dále odkazovalo v zadávací dokumentaci na specifické označení výrobků, čímž zaručila určitým dodavatelům konkurenční výhodu. Navíc město v soutěži neomezilo rozsah požadovaných informací o kvalifikaci vzhledem k předmětu zakázky a porušilo tak zásadu zákazu diskriminace. Požadovalo totiž roční obrát uchazeče 300 mil. Kč i přesto, že roční hodnota zakázky byla téměř 27 krát nižší.

Všechny uložené pokuty dosud nejsou pravomocné, tzn. že se proti nim mohli daní zadavatelé odvolat.

Práce policie a justice

Stíhání a trestání korupčních aktivit je základním represivním nástrojem veřejné moci, jak ve společnosti čelit korupci a pomocí sankcí bojovat proti jejímu svévolnému šíření. Rozpletení korupčních kauz a potrestání jejich viníků ukazuje, že policie, státní zastupitelství a soudy mohou být v boji proti korupci úspěšné. Zároveň svojí prací napomáhají prevenci v korupčním jednání, kdy dokazují, že se korupce nemusí vždy vyplatit a lze ji účinně stíhat a trestat.

1) pravomocné odsouzení

V boji proti korupci určitě k nejúspěšnějším počínům patří případy, kdy byla korupční kauza dovedena do zdárného konce a pachatelé korupce byli pravomocně odsouzeni.

leden 2009: Za korupci byl na 1 rok vězení pravomocně odsouzen důstojník hospodářské kriminálky Jaroslav Švejnoch, zároveň má zakázáno následujících sedm let pracovat u policie a nemá nárok na odchodné ani výsluhu. Odsouzený policista totiž za 5 tisíc vyzradil majiteli tržnice ve Folmavě plánovanou kontrolu zaměřenou na odhalování padělků.

únor 2009: Do vězení nastoupil bývalý starosta Nového Boru Radek Nastič. Exstarosta byl potrestán nepodmíněně na 1 rok za to, že si řekl v r. 2007 o úplatek 150 tisíc od podnikatele Lubomíra Bárty, aby pro něj zařídil prodej domu v majetku města. Úspěšnému dopadení pachatele pomohla spolupráce podnikatele s policií, která předání úplatku nahrávala.

září 2009: Brněnským soudem byl za korupci potrestán třemi lety vězení s podmíněným odkladem na pět let a pokutou 100 tisíc korun advokát M.R. Advokát byl odsouzen za to, že vylákal od svého klienta L. J., který si odpykává trest za podvody, 550 tisíc a požadoval dalších jeden a půl milionu korun s příslibem, že mu zajistí svobodu. Údajně za peníze slíbil zařídít změnu výpovědi svědků, obnovu celého procesu a zproštění klientovi viny.

2) nepravomocné odsouzení

Mezi úspěšné případy lze řadit také kauzy, kde soud uznal pachatele vinným, ale ten se proti rozsudku odvolal, tzn., že odsouzení ještě nenabylo právní moci.

listopad 2009: Okresní soud pro Brno-venkov uznal vinným náměstka kuřimské věznice Rastislava Coloně za přijímání úplatku a nepravomocně ho odsoudil na tři a půl roku do vězení s ostrahou a pokutě 200 tisíc korun. Podle protikorupční policie Coloně v květnu 2007 požadoval od vězně L. J. úplatek ve výši 200 tisíc korun, za který údajně slíbil zajistit nadstandardní zacházení ve vězení, např. častější a delší návštěvy, kvalitnější ubytování v lepší cele.

3) běží soud (resp. byla podána obžaloba)

Další pozitivní počiny můžeme zařadit do skupiny korupčních kauz, u kterých se podařilo zdárně korupci vyšetřit úspěšně případ dovést do stadia soudního řízení.

leden 2009: Městský soud v Brně projednával kauzu obchodování s byty v Černovicích. Za úplatek 150 tisíc přes realitního makléře měli zaměstnanci Černovické radnice falšovat údaje, konkrétně upravit údaje v evidenčním listu klientovi makléře. Klient však vše oznámil policii, která celou kauzu vyšetřila a předala státnímu zástupci.

březen 2009: Městský soud v Brně bude znovu projednávat případ Dagmar Hrubé, členky zastupitelstva Brna-Střed. Podle protikorupční policie, Hrubá, jako bývalá starostka městské části podepsala nevýhodnou smlouvu se společností Wilson Prosperity, aniž by k tomu měla pravomoc.

srpen 2009: Státní zastupitelství podalo k Okresnímu soudu v Karlových Varech žalobu na bývalé manažery Karlovarské krajské nemocnice a. s., kterým za porušení povinností při správě cizího majetku hrozí až pět let ve vězení. Nemocnici v letech 2006 a 2007 řídili manažeři firmy Česká zdravotní, kterou si najal Karlovarský kraj. Manažeři měli nakupovat předražený zdravotnický materiál od spřízněných firem a měli dle karlovarské státní zástupkyně nemocnici způsobit škodu ve výši 2,5 milionu korun.

říjen 2009: U okresního soudu v Pardubicích začal soud s bývalým starostou Havlíčkova Brodu a dalšími šesti obžalovanými. Bývalý starosta měl podle obžaloby ve svém zájmu ovlivňovat městské zakázky a přijímat úplatky.

Konkrétně měl pronajmout prodejnu na koupališti známým svého syna, prosadit firmu, která v Havlíčkově Brodě postavila autobusový terminál a protěžovat další stavební firmu za to, že 200 tisíci sponzorovala hokejový klub HC Rebel Havlíčkův Brod. Všichni obžalovaní odmítli vypovídat, soud líčení odročil na konec listopadu a začátek prosince, do té doby by měli být k dispozici záznamy z odposlechů dokazujících korupční jednání.

říjen 2009: Bývalý mladoboleslavský soudce Pavel Nagy byl obviněn z korupce a dalších čtyř trestných činů. Reportéři televize NOVA natočili soudce, když mu nastrčený figurant nabízel úplatek za citlivé informace a soudce nabídku přijal. Protikorupční policie Nagye v březnu po téměř ročním prověřování obvinila z přijetí úplatku, zneužití pravomoci veřejného činitele, padělání a pozměňování veřejné listiny, podvodu a neoprávněného nakládání s osobními údaji. Nagy se obhajoval svou duševní nepřičetností. Na příkaz střeďočeského krajského soudu se musí podrobit vyšetření v psychiatrické léčebně. V případě, že se ukáže, že je duševně zdravý, hrozí mu až dvanáctileté vězení.

listopad 2009: U okresního soudu Plzeň - jih se začal projednávat případ, kdy autoškola v Nepomuku nabízela cizincům za úplatek 300 eur za zdárné splnění zkoušky pro získání řidičského oprávnění. Obžalovaní jsou učitel autoškoly, zkušební komisař a soudní tlumočnice za přijímání úplatku a zneužití pravomoci veřejného činitele.

4) návrh na podání obžaloby

Významné pro boj proti korupci jsou také případy, ve kterých policejní orgány na základě úspěšného vyšetřování obvinily pachatele a podaly návrh na jejich obžalobu.

prosinec 2008: Protikorupční policie podala návrh na obžalobu posudkové lékařky z Hradce Králové a dalších tří lidí za obchodování s invalidními důchody. Pomocí braní úplatků a uplácení mohli ovlivňovat rozhodování posudkové komise.

březen 2009: Detektivové protikorupční policie podali návrh na obžalobu úředníka pražského magistrátu., který v roce 2008 nabídl řidiči vyřešení závažného dopravního přestupku a vrácení řidičského průkazu za úplatek 25 tisíc. Pokud se prokáže jeho vina, hrozí mu až osmiletý trest.

říjen 2009: Protikorupční policie obvinila dvě ženy, které se údajně podílely na smyšlených obchodních službách pro České dráhy (ČD) za 27 milionů korun a podala návrh na jejich obžalobu. Detektivové z protikorupční policie zatkli ženu, které České dráhy vyplatily 27 milionů korun za fiktivní reklamní zakázky, které si přitom nikdo neobjednal a nebyla na ně uzavřena žádná smlouva. Spolu s ní byla obviněna i zaměstnankyně Českých drah.

listopad 2009: Protikorupční policie ukončila vyšetřování kauzy ztracené půl miliardy korun z dceřiné společnosti České konsolidační agentury a navrhla obžalovat dva lidi. Podle policie bývalý šéf ČKA Jan Šik převedl na švýcarský účet M. S. půl miliardy korun. M. S. pak použil prostředky k financování svých aktivit v zahraničí. Šik je stíhán pro trestný čin porušování povinnosti při správě cizího majetku a hrozí mu tři roky vězení. M. S. je stíhán jako uprchlý, v případě dopadení mu hrozí až 15 let vězení.

listopad 2009: Bývalý detektiv z plzeňské expozitury Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality (ÚOKFK) je podezřelý z toho, že se snažil ovlivnit vyšetřování v jednom z případů. Návrh na podání obžaloby z podplácení nyní předali policisté ÚOKFK státnímu zastupitelství. Podle policie bývalý detektiv současnému policistovi ÚOKFK v roce 2008 nabídl úplatek 100 tisíc korun za to, aby přestali vyšetřovat jeden případ.

5) obvinění

Poslední významnou skupinou jsou případy korupce, jejichž vyšetřování tento rok započalo. Odráží schopnost policejních složek vyhledávat korupční kauzy a reagovat na podněty z okolí.

březen 2009: Protikorupční policie obvinila ředitelku a zakladatelku Metropolitní univerzity Praha. Ta čelí obvinění z nepřímého úplatkářství, podplácení a porušování povinnosti při správě cizího majetku. Úplatky měli převyšovat částku 150 tisíc.

září 2009: Protikorupční policie obvinila celkem 54 lidí z uplácení ve výběrových řízeních. Tato skupina složená z podnikatelů, vojáků, advokátů a notáře měla úmyslně zmanipulovat lukrativní zakázku na úklidové služby armádních objektů v Olomouckém a Moravskoslezském kraji. Všechny uzavřené kontrakty se odehrály v letech 2004 - 2006. Policii při vyšetřování hodně pomohli někteří úředníci, kteří si průběh podezřelých výběrových řízení zaznamenávali. Co do počtu obviněných se jedná o jednu z nejrozsáhlejších korupčních afér.

Přístup k informacím

Ústavní právo na informace je jednou z nejdůležitějších pojistek fungování demokratického státu. Desítky soudních sporů o informace, které veřejná správa každoročně prohrává, ukazují, jak se politikům a úřadům stále nezamlouvá rozhodovat otevřeně a pod dohledem veřejnosti. V průběhu roku 2009 došlo ke dvěma událostem, které posunuly právo občanů na informace zásadně kupředu.

1) Exekuce na informace v Karlových Varech - únor 2009

Město Karlovy Vary nezákonně odmítalo vydat informace tak dlouho, dokud soud nevydal exekuční příkaz. Exekutor pak obstavil městu majetek a pod hrozbou vysokých sankcí z městského úřadu informace pro žadatele vymohl. Případ ještě není uzavřen, neboť nadřízený soud na základě odvolání města označil exekuci za neoprávněnou a v současné době řeší dovolání žadatele Nejvyšší soud. Každopádně vedle této nejslavnější exekuce proběhly letos i další, obstavený majetek přiměl vydat informace obec Žďár u Mnichova Hradiště nebo kladenskou nemocnici.

Narůstající počet exekucí (v minulých letech kvůli informačním exekucím málem zkrachovala obec Hajany) ukazuje, že vymahatelnost práva na informace začíná být konečně reálná a že praxe mnoha úřadů, které i přes pravomocné rozsudky pomocí různých klíčků a obstrukcí požadované informace odmítaly vydat, je hrozbou minulosti. Nyní již zbývá "jen" zrychlit práci soudů, aby byl přístup k informacím skutečně efektivní.

2) Soud: ČEZ musí poskytovat informace - říjen 2009

Velmi chválehodný rozsudek Nejvyššího správního soudu ve sporu občanského sdružení "V havarijní zóně JETE" proti polostátnímu kolosu ČEZ vyjasnil, že také obchodní společnosti, v nichž má stát, kraj nebo obec jen rozhodující vliv (tedy zhruba více než polovinu podílu akcií či vlastnických práv), je povinným subjektem a musí poskytovat informace. Vzhledem k množství firem zřízených obci a kraji, přes které protéká obrovské množství nekontrolovaných veřejných peněz, sloužících často ke korupci, jde o významný rozsudek.

Protikorupční aktivity médií a občanů

Odvaha a angažovanost občanů a novinářů v oblasti boje proti korupci je z jistého hlediska důležitější než veškerá legislativní aktivita politiků, neboť ukazuje, nakolik si společnost přeje, aby byla korupce vymýcena. Teprve silná společenská poptávka může přimět politiky, policii i justici k efektivnějšímu potírání korupce.

V posledním "protikorupčním roce" jsme v této oblasti zaznamenali tři důležité události. Dvě z nich dokázaly sesadit vlivné osoby z jejich vysokých funkcí, třetí je zatím čerstvá, tudíž nepřinesla dosud výsledky.

1) Test poctivosti politiků - MF Dnes - září 2009

Redaktor MF Dnes, který se vydával za zástupce sázkařské sítě Jackpot ze severních Čech, žádal politické strany, aby se zasadily o nepřijetí přísnější verze loterijního zákona. Za to jim nabídl milionový sponzorský dar. Nechtěl ale přitom figurovat v seznamu dárců. Úplatku neodolali lidé ze tří parlamentních politických stran. Na základě aktivity MF Dnes z postů místopředsedů KSČM odstoupili Čeněk Milota a Jiří Dolejš, lidovecké vedení odvolalo z postu generálního sekretáře Jiřího Stodůlku a na svůj poslanecký mandát, stejně jako na místo na kandidátce TOP 09 rezignoval Ladislav Šustr, který byl vlivným dlouholetým členem KDU-ČSL.

2) Odhalení mafie na plzeňské právnické fakultě

Již několik let doutnající aféra na Právnické fakultě Západočeské univerzity, se kterou si nevěděla rady regionální média, ministerská akreditační komise ani Nejvyšší státní zastupitelství, byla nakonec spuštěna studentem této fakulty. Na opsanou disertační práci proděkana Ivana Tomažiče i její podezřelý posudek upozornil svého pedagoga na univerzitě Petra Bezoušku, který informace předal dále médiím. Média pak již roztočila kolotoč odhalování "rychlostudentů" mezi vysokými veřejnými funkcionáři a začala rozplétat síť možných vazeb a protislužeb za neoprávněně získané tituly. Aféra již stála místo děkana i proděkana fakulty a nejspíš povede i k odebrání titulů řadě významných osob a tím i k jejich znevěrohodnění.

3) Veřejná výpověď majitele firmy Unicorn o zmanipulované veřejné zakázce - prosinec 2009

Výjimečný krok učinil majitel a ředitel firmy Unicorn Vladimír Kovář, když pro Hospodářské noviny veřejně promluvil o svém podezření na manipulaci se stamilionovou zakázkou Českého statistického úřadu, o níž se uchází. Na trhu veřejných zakázek totiž bohužel platí nepsané pravidlo, že veřejné kritiky korupčních mechanismů čeká trest v podobě minimalizace šancí na získání jakékoli další zakázky. Hodnověrnost Kovářovy výpovědi zvyšuje šéf premiérových poradců Vladimír Mlynář, který také dostal informace o možném zmanipulování této obří zakázky na sčítání lidu. Zatím je brzo na vyhodnocení této kauzy, ale jisté je, že šéf Unicornu ukázal, že i v rámci komerčního sektoru je možné jít s kůží na trh a otevřeně kritizovat poměry v oblasti zadávání veřejných zakázek. Snad bude toto vystoupení inspirativní pro další subjekty pohybující se na trhu veřejných zakázek.

4) Úspěchy vězně Lubomíra Jochmana

Lubomír Jochman byl v roce 2002 potrestán za milionové podvody odnětím svobody na šest let. Od té doby se z pozice vězně přičinil o to, že byli dva lidé odsouzeni za korupci.

Prvním je Jochmanův advokát, který byl odsouzen za to, že od svého klienta vylákal 550 tisíc a požadoval dalších jeden a půl milionu korun s příslibem, že mu zajistí svobodu. Údajně za peníze slíbil zařídit změnu výpovědi svědků, obnovu celého procesu a zproštění klientovi viny.

Druhým je dnes již bývalý náměstek kuřimské věznice Rastislava Coloně, který byl zatím nepravomocně odsouzen za přijímání úplatku na tři a půl roku do vězení. Podle protikorupční policie Coloň v květnu 2007 požadoval od vězně Jochmana úplatek ve výši 200 tisíc korun, za který údajně slíbil zajistit nadstandardní zacházení ve vězení.

Z případu pana Jochmana je vidět, že pobyt v nápravném zařízení může být skutečně společensky prospěšný.

Postavení ČR na protikorupčních srovnávacích žebříčcích

V nejčastěji citovaném indexu vydávaném Transparency International, Indexu vnímání korupce, si Česká republika postupem doby spíše pohoršuje. Existuje ale další index Transparency International, Globální barometr korupce, což je celosvětový výzkum veřejného mínění občanů o jejich zkušenostech a názorech v této oblasti. A tento index ukazuje ČR naopak v pozitivním trendu.

V rámci tohoto výzkumu respondenti mimo jiné odpovídali, zda byli za uplynulých 12 měsíců nuceni zaplatit úplatek. ČR se za rok 2009 umístila ve druhé nejlepší skupině, která odpovídá rozsahu 7 - 12% kladných odpovědí. V porovnání s předešlými výzkumy si ČR polepšila, neboť v roce 2007 ji Globální barometr korupce zařadil do třetí skupiny 8 - 16% pozitivních odpovědí a v roce 2006 dokonce do skupiny 16-40% procent kladných odpovědí.

Zprávu za Oživení, o. s. zpracovali:

Mgr. Tomáš Kramár, DiS.

Mgr. Martin Kameník

Ing. Štěpán Rattay